

kelijke crisis in die tijd. Dat brengt de Doleantie in beeld als een geforceerde laatste poging na vijftien jaar mislukt reorganisatiestreven alsnog ruimte te creëren voor de al lang bestaande pluriformiteit in kerkelijk denken en beleven en kerkelijk vorm te geven aan de eigen identiteit. Ter verkrijging van de daarvoor benodigde vrijheid moest de bestaande 'valse eenheid' worden verbroken en 'het juk van de synodale hiërarchie' voor heel de kerk afgeworpen.

In haar doelstelling verschilt de Doleantie ingrijpend van de Afscheiding. De laatste brak met de Nederlandse Hervormde Kerk, de eerste was uit op een reorganisatie van de Nederlandse Hervormde Kerk. Dat de Doleantie en de Afscheiding in de praktijk niettemin toch tot eenzelfde resultaat hebben geleid, namelijk een afsplitsing van de Nederlandse Hervormde Kerk — en dat zij elkaar al spoedig hebben gevonden — heeft twee oorzaken. De eerste is dat de Doleantie door velen is aangegrepen om zich van de Nederlandse Hervormde Kerk af te scheiden. De tweede is dat het reorganisatiestreven samenging met het tot gelding brengen van een uit Kuypers pluriformiteitsleer voortvloeiend exclusivisme, dat kerkplitsing tot een wezenlijk onderdeel van het reorganisatie-programma maakte. Die combinatie van op heel de kerk gericht reorganisatiestreven en kerkelijke vormgeving van de eigen gereformeerde identiteit kwam in de Doleantie-actie treffend tot uiting in de benoeming van die actie met de woorden 'Reformatie der Kerk'. De Doleantie was méér dan een reorganisatie der kerk en géén afscheiding van de kerk. Met de bewering dat het gewoon om een tweede afscheiding ging, heeft men in die pretentie verhulling van eigenlijke bedoeling, zelfs misleiding gezien. Die interpretatie echter trekt het beeld van de Doleantie scheef. Zij heeft eenzijdig oog voor de exclusivistische kant aan het dolerende streven en geen oog voor de Doleantie als een beweging die de Reformatie der Kerk beoogde voor heel de Nederlandse Hervormde Kerk en daarmee een appèl op die kerk deed.

Wanneer wij aan de Doleantie een plaats in de kerkgeschiedenis van de vorige eeuw geven als een beweging die als haar hoofddoelstelling had de reorganisatie van de Nederlandse Hervormde Kerk, weliswaar opgevat als Reformatie der Kerk, dan moet de Doleantie primair in verband worden gezien en vergeleken worden met het reorganisatiestreven in de voorafgaande vijftien jaar<sup>1</sup>.

1. Zie voor het vervolg de *Handelingen der Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk* uit die jaren; W. Ellens, 'Historisch overzicht